

«ДО КІНЦЯ РОКУ СТАНЦІЯ ЗУПИНИЛАСЬ БИ САМА»

Минуло трохи більше місяця з початку закриття Чорнобильської АЕС. Ця подія викликала різний резонанс не лише у нашій державі, а й у багатьох країнах світу. Коментар, який ми пропонуємо увазі читачів «Вісника Чорнобиля», викликаний багатьма адекватними та неадекватними думками, пов'язаними з подією, що сталося 15 грудня 2000 року на Чорнобильській АЕС.

Під час відрядження до Славутича, де проживає більшість сімей енергетиків, там побутувало три думки стосовно цього. По-перше, третій блок станції міг би працювати з десяти років і, природно, виробляв би електроенергію у народногосподарський комплекс країни. Друга думка — дайте попрацювати рік-другий, щоб змогли поліпшитися соціальні проблеми у місті, а атомники вирішили б особисті проблеми, пов'язані із працевлаштуванням. Оптимісти, а їх більшість вважають, що у Славутича не менше перспектив, ніж у будь-якому регіоні країни. Як сказав мені голова профспілкового комітету Чорнобильської АЕС Олексій ЛИЧ: «Смертельний» номер зроблено, далі нас чекає ще напруженіша робота».

— Дійсно, зупинку ЧАЕС одні сприймають як свято, інші — як помилку, — ділиться своїми думками заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки Юрій КОСТЕНКО. — Є й такі, що просто наварюють політичний капітал на популістських гаслах довкола чорнобильської теми. Робити це нескладно, оскільки

більшість громадян не знає всіх тонкощів проблеми. Однак існують цілком об'єктивні реалії, знання яких призводить до неупередженого висновку. Як людині й науковцю найнеприємнішими для мене є спекуляції довкола цієї теми.

— *Юріє Івановичу, а чи можна було продовжувати експлуатацію Чорнобильської АЕС?*

— Рішення про зупинку ЧА-

ЕС і виведення її з експлуатації формувалося не сьогодні і не вчора, а є результатом практично 10-річної роботи, аналізу причин катастрофи і, головне, можливостей приведення реакторів Чорнобильської станції до міжнародних стандартів безпеки.

Як показав аналіз, проведений комісією ВР 1990 року, будь-яка реконструкція не дозволяє усунути головну ваду — відсутність надійної гермооболонки над реактором. Пізніше

«ДО КІНЦЯ РОКУ СТАНЦІЯ ЗУПИНИЛАСЬ БИ САМА»

Закінчення. Початок на стор.

вже урядовою комісією був відхилений і варіант щодо підвищення рівня безпеки за рахунок реконструкції блоків ЧАЕС, оскільки це справа досить дорога. Як свідчить досвід робіт на Ленінградській АЕС, де експлуатуються блоки РБМК (причому набагато новішої конструкції, ніж у Чорнобилі), для реконструкції одного реактора потрібно від 350 до 450 млн. доларів. Незважаючи на те, що міжнародні організації фінансують низку заходів з підвищення рівня безпеки іншої, Ігнатьєвської АЕС, через 10 років ця станція також буде виводитися з експлуатації.

Другий фактор — технологічний ресурс, на основі якого Адміністрація ядерного регулювання Мінекології дає дозвіл на експлуатацію атомних блоків. Для блока № 3 ЧАЕС, наприклад, цей термін вичерпується в 2000 р.

Щодо блока № 2 — справді, його можна було привести в необхідну готовність для подальшої експлуатації, але це вимагало від 2 до 4 млн. доларів,

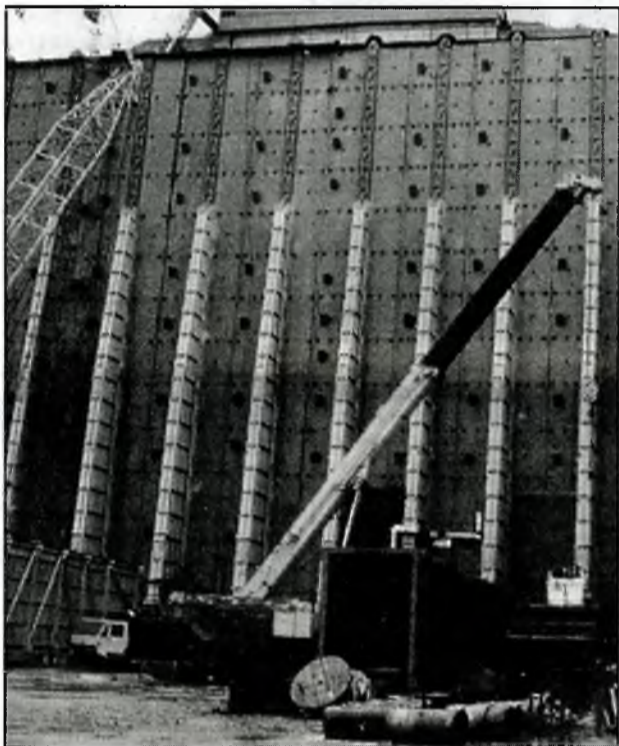
ред політиків, оскільки мова йшла про дуже великі кошти, які треба було шукати не в Україні, адже в нашому бюджеті таких сум не було.

Відмикаючи Чорнобильську АЕС від енергосистеми, треба було думати про компенсаційні потужності. Проблема об'єкта «Укриття» та 200 тонн ядерних матеріалів під уламками зруйнованого реактора — підтрим-

цього чинився значний опір?

— Процес формування положень Меморандуму був вельми складним, і часом переговори заходили в глухий кут, із якого, начебто, не було виходу. Особливий наголос нами було зроблено на тому, що виведення ЧАЕС з експлуатації має здійснюватися на основі комплексного підходу. Слід сказати, що в успіх цих переговорів не вірив практично ніхто, окрім хіба що мене. Тим більше, що значний опір закриттю ЧАЕС чинився навіть у самій Україні, передусім з боку Держкоматому, де не сподівалися на можливість співпраці в цій галузі із Заходом. А за кордоном, у свою чергу, не вірили, що чорнобильська катастрофа настільки масштабна. І поки західні урядовці на власні очі не побачили зруйнованого реактора, не пройшли крізь щілини «саркофага» (а їх там було до 1000 м²), який мав би бути герметичним, — говорити було дуже складно.

Однак політична воля обох сторін дозволила, врешті-решт,

яких у держави не знайшлося.

Поза сумнівом, нам краще було б зупинити чорнобильські блоки в момент готовності компенсаційних потужностей. Але нині це неможливо, бо, ставлячи питання, щодо подальшої експлуатації блока № 3, ми наражаємося на небезпеку виникнення аварійної ситуації, наслідки якої перевищать усі можливі економічні вигоди від подальшого використання блока.

Отже, до кінця року станція зупинилася б сама, оскільки вичерпувався ресурс її безпечної роботи, а далі без широко-масштабної реконструкції експлуатувати її неможливо. Тому зупинка — єдино можливий шлях. І якби ми не розпочали широкий міжнародний переговорний процес, то нині станція все одно зупинилася б, а ми лишилися зі своїми проблемами сам на сам, фінансувати розв'язання яких потрібно було б винятково за рахунок українського бюджету.

— А чи змогли б ми обійтись без допомоги західних країн?

— Коли йшлося про необхідність зупинки «ядерного монстра», у самій Україні звично було зважати на моральний бік справи (мовляв, необхідно знищити причину трагедії). Однак мало хто говорив про те, скільки коштів вимагатиме розв'язання цієї проблеми. Ця тема була менш популярна се-

ка цієї «порохової діжки із запаленим гнотом» в безпечному стані, не кажучи вже про необхідність подальшого вилучення із «саркофага» усього ядерного та радіоактивного матеріалу і його надійне поховання в сучасних сховищах — цю архіскладну проблему Україна самостійно не здатна розв'язати ні фінансово, ні технологічно.

Згадаймо й про понад тисячу стихійних могильників з понад одним мільйоном тонн радіоактивних відходів, які є нині на території зони відчуження і перебувають у безпосередній близькості до ґрунтових вод.

Нарешті, питання, що робити з містом атомників — Славутичем, збудованим для обслуговування станції, а також усі соціальні проблеми, пов'язані з цим, теж неминуче вимагали коштів. У сумі йшлося про мільярди доларів, яких в Україні не було.

Згадаймо також, що після 1991 року, коли Україна проголосила незалежність, Росія повністю відмежувалася від усіх чорнобильських проблем.

Враховуючи все це, Україна розпочала міжнародний переговорний процес із країнами «Великої сімки» щодо подальшої долі ЧАЕС.

— Ви були одним із найактивніших політиків та фахівців під час підготовки та підписання документів Меморандуму щодо закриття ЧАЕС. Мабуть, з приводу

вийти на унікальний політичний документ. Внаслідок завершення першого етапу переговорів 20 грудня 1995 року в Оттаві (Канада) було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядами України й країн «великої сімки» та Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття ЧАЕС.

У положеннях Меморандуму зафіксовані принципи співпраці, обсяги фінансових ресурсів, які планується надати Україні, та перелік пріоритетних програм.

Меморандум зафіксував принципи фінансування проєктів. Зараз мене часто запитують: чи вистачить цих коштів чи ні? На скільки вистачить? У документах Меморандуму не фіксується обсяг коштів. Там чітко записано, що безприбуткові

об'єкти (насамперед щодо об'єкта «Укриття») і виведення станції з експлуатації) фінансуються за рахунок грантів. Тобто, на безвідплатній основі.

Чому цей документ унікальний? Тому що такого роду політичних документів у світовій практиці поки що не існує, коли «велика сімка» підписує політично зобов'язуючий документ із однією державою.

— Юрію Івановичу, що отримала і що отримала Україна внаслідок підписання Меморандуму?

— Нині можна констатувати, що після тривалого переговорного процесу, який продовжувався й після підписання Меморандуму, ми нарешті розпочали практичну реалізацію комплексної програми. Україна отримала перший грант-близько 150 мільйонів доларів для підготовки ЧАЕС до виведення з експлуатації, в тому числі на будівництво міні-ТЕЦ, сховище для відпрацьованого ядерного палива та підприємства з переробки радіоактивних відходів.

В ЄБРР відкрито спеціальний рахунок, на якому акумулюються кошти для фінансування цієї програми. Необхідна на це сума — 758 мільйонів доларів — вже зібрана після двох нарад країн-донорів: 1997 р. у Нью-Йорку і 2000 р. — в Берліні. За ці роки лави донорів поповнили Ісландія, Норвегія, Кувейт, Польща і Словаччина. Проведена величезна робота зі створення Міжнародного дослідницького Чорнобильського центру, який уже почав діяти у Києві та Славутичі. Він, окрім наукової підтримки реалізації програми та підвищення рівня безпеки використання ядерної енергії, відіграватиме суттєву роль для створення робочих місць високопрофесійному персоналу ЧАЕС. Розроблена низка програм щодо соціального захисту мешканців Славутича.

Нещодавно ЄБРР прийняв рішення про надання Україні кредиту на добудову двох блоків на Рівненській та Хмельницькій АЕС, введення в дію яких дозволить нашій країні уникнути загрози розвалу енергетичної системи.

— Чи не забуде Захід про свої обіцянки після зупинки ЧАЕС?

— Мої колеги-парламентарі вступають і часто кажуть: от ми сьогодні зупинили Чорнобиль, а завтра нам відмовлять у допомозі. Насправді ж ситуації, що ми, зупинивши ЧАЕС, опинимося наодинці з проблемою, бути не може. Тому що в Меморандумі, у якому чітко записано принципи співпраці, що гарантують її продовження на багато років і після «натиснення кнопки». Тому що створено фонд «Укриття», де сконцентровано понад 700 мільйонів доларів. І ці кошти використовуватимуться на реалізацію програм по «Укриттю» впродовж 7-10 років. Уже розпочато фінансування робіт, що стосуються виведення ЧАЕС з експлуатації.

Політика щодо Чорнобильської АЕС дозволяє нам усім оптимістично дивитися як у майбутнє, так і щодо проблем, які поставив перед Україною Чорнобиль. Однак варто пам'ятати, що після 15 грудня він не відійшов у минуле. Для постійного контролю за виконанням програми закриття ЧАЕС я запропонував запровадити щорічні парламентські слухання за участю депутатів усіх країн, які підписали Меморандум. Це буде доброю запорукою тому, що політичні домовленості будуть виконані у повному обсязі.

Микола ОГОРОДНИК.